

PREŠPORSKÉ DIVADLO UVÁDZA POVIEDKOVÚ KNIHU

SLOVENSKO KOMICKÉ

Prešporské
divadlo

Prvé vydanie, Copyright © EZOPO, 2021
Vydavateľstvo: EZOPO
Maľby v knihe: Fero Lipták
Zostavovateľka: Lucia Lackovičová
Výber ilustrácií k poviedkam: František Lintner
Redaktorka: Lucia Halová
Grafická úprava: This is Locco/Michal Döme
Tlač: Polygrafické centrum s.r.o., www.polygrafcentrum.sk

Fragment komiksu Radostná správa: komiksový príbeh Lasicu a Satinského z čias, ktoré humoru nepriali poskytl vydavateľstvo Monokel.

Texty Tomáša Janovica sú z publikácie Ponuka dňa z roku 2011 a reprodukováná je jeho oficiálna péefka na rok 2021.

ISBN 978-80-8235-008-4

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováná alebo prenášaná akýmkoľvek spôsobom vrátane elektronického, mechanického, fotografického, či iného záznamu bez predchádzajúceho písomného súhlasu majiteľa autorských práv k dielam.

Venované Milanovi Lasicovi,
poslednému z veľkých slovenských komikov.

Obsah

Prológ – ANTON HERETIK: Psychológia humoru	4
1. SOŇA URIKOVÁ: S celého srdca.....	7
2. PETER BALKO: Rodičovská hliadka	15
3. MÁRIUS KOPCSAY: Bobrík dospelosti.....	29
4. ANNA OLEJÁROVÁ: Malá modrá knižka a ako ju nehľadať.....	51
5. MICHAL BRAT: Meteosexuáli	77
6. JANKO IŠA: Hriešnik.....	85
7. VANDA ROZENBERGOVÁ: Brezová 28.....	99
8. MARTIN PETRO: Starec, kocúr a údolie.....	111
9. PETER BAŤKO: Au. (Denník pacienta alebo tri dni v nemocnici)	131
10. LUCIA SIPOSOVÁ: Jonny a klídeček.....	149
11. KAROL D. HORVÁTH: Posledné Vianoce v Hornej Lábe a širokom okolí	169
12. SAMO TRNKA: Svätý Biliard	179
13. MIRO ŠVERCEL: Mavřan.....	191
14. VANDA ROZENBERGOVÁ: Galaktická encyklopédia	207
15. JAKUB NVOTA: Ävendziere	219
16. ANDREJ CSINO: Pravda.....	235
17. VERONIKA SEBECHLEBSKÁ: Redaktorský gambit.....	243
18. RASŤO PIŠKO: Spolužiak all inclusive.....	259
19. LIVIAN ALLEN GATH: Z čirého nerozumu byl na první místo postaven Calboni	267

20. DUŠAN TARAGEL: Masáž prostaty.....	277
21. DOMINIKA MADRO: O Chĺpok.....	293
22. FRANTIŠEK KOZMON: Dôležitosť nosenia nohavíc.....	309
23. ARPÁD SOLTÉSZ: Kresťanská mutácia	325
24. ALEXANDRA PAVELKOVÁ: Svetloružová Anička	341
25. NIKITA SLOVÁK: Imro	357
26. VANDA ROZENBERGOVÁ: Bocian z Buzitky.....	367
27. ONDREJ SOKOL: Ako som kovidoval	375
28. SAMO MAREC: Čo sa stalo v Malej Polhore	389
29. LUCIA LACKOVIČOVÁ: Mimo rytmu	397
30. JÁN SNOPKO/MILAN LASICA: Posledný rozhovor s Lasicom	409
Bonus: Česko Komické	
31. MICHAL VIEWEGH: Slonice v porcelánu	417
32. FRANTIŠKA VRBENSKÁ: V chýši z pavučin prebýva stín	425
33. PETR STANČÍK: Světový kongres šprýmařů.....	433
Bonus: Humor v slovách a obrázkoch	
34. TOMÁŠ JANOVIC/ FRANTIŠEK JABLONOVSKÝ: Aforizmy a glosy	445
35. KOMIKSOVÝ PRÍBEH LASICU A SATINSKÉHO Z ČIAS, KTORÉ HUMORU NEPRIALI scenár: Peter Gärtner, ilustrácie: Ďuro Balogh	455

PREDSLOV OD ANTONA HERETIKA

Psychológia humoru

Pozrel som si mená autorov, ktorí majú prispieť do tejto knihy a uvedomil som si, že sa nemám pokúšať byť vtipný, či zábavný. Proste v tejto konkurencii nemám šancu. Budem sa preto držať svojho kopyta a ponúkam pár pohľadov na humor z pohľadu psychológie. Čo som sa dozvedel z kníh a čo ma naučila klinická prax.

Humor sa v priebehu **evolúcie** vyvinul najeden zo základných atribútov človečenstva. Ako uvádzam v knihe o humore – smiech bol adaptívnou emočnou reakciou, ktorá zvýhodňovala jednotlivca, ktorý sa vedel smiať v rámci skupiny (vnútroskupinová selekcia) a zvýhodňovala aj skupiny, kde sa smiech častejšie vyskytoval oproti iným skupinám druhu (medziskupinová selekcia). Dokonca aj u primátov, najmä šimpanzov sú nepochybné emočné prejavy humoru, podobné ľudským. To, čo nás však odlišuje od primátov je uvedomenie si zážitku humoru a sebareflexia cez humor (sebairónia, zosmiešňovanie seba). Navyše ľudia boli schopní povýšiť reflexiu sveta i seba cez humor na umenie a dnes existuje celá škála umeleckých vyjadrení humoru od výtvarného, cez literárne až po dramatické. Okrem sebareflexie splňa humor celý rad ďalších psychologických funkcií ako je emočné preladenie, komunikácia, vplyv na telesné i duševné zdravie jednotlivca.

Zaujímavá je aj **ontogenéza** humoru, teda jeho vývoj v priebehu života individua. Prvé úsmevy sa objavujú v 4. – 6. týždni života, v 3. mesiaci sa objavuje hlasný smiech a od 10.-12.mesiaca, začínajú deti rôznymi spôsobmi baviť svoje okolie. Jeden psychologický výskum sledoval akými rôznymi spôsobmi vie dieťa na oslave svojich prvých narodenín baviť prítomných. V tomto veku má už slušný repertoár skúseného zabávača. Český psychoanalytik Borecký (2005) pokladal za strešný pojem *komiku* (smiešnosť) aj z toho dôvodu, že je starší ako pojem humor. Pochádza z gréckeho slova komikos, ktoré sa používalo ako protipól k smútku a vážnosti, ktoré boli umelecky stvárnované v tragédiách. Podľa toho, aký vzťah ku komike zaujíma subjekt, ďalej rozlišuje naivitu, iróniu, humor a absurditu, odráža to aj vývoj v priebehu života. *Naivita* je nevedomé, mimovoľné vytváranie komického – subjekt sa stáva zdrojom smiechu, zábavy druhých. *Irónia* je vedomé zameranie sa na objekt s cieľom jeho výsmechu a navodenia pocitu vlastnej superiority (prevahy, nadradenosti). *Humor* je ironický výsmech, sprevádzaný sebareflexiou – cez sebairóniu sa môžeme vysmievať z druhých. *Absurdita* prekračuje vzťah subjekt - objekt a je výsmechom sveta, má až kozmický charakter. Nie každý človek však dospeje vo svojom vývine k schopnosti humornej sebareflexie, či humornému pochopeniu chaosu a absurdity nášho sveta.

Dôkazom, že humor je skutočne jadrovým fenoménom človečenstva, je fakt, že jeho podstate sa venovali najväčší myslitelia dejín Aristoteles, Hobbes, Schopenhauer, Freud, Bergson a mnoho ďalších. Vznikol tak celý rad teórií **humoru**, ktoré sa navzájom

nevyklučujú, skôr sa navzájom dopĺňajú. Podľa *teórie superiority* (či zneváženia) humor je zážitok nadradenosti či pýchy pri vnímaní slabosti, nedokonalosti, škaredosti iných. Postavy románu Umberta Eca *Meno ruže* pokladali túto Aristotelovu koncepciu za tak výbušnú, že v kláštornej knižnici nechali zhorieť jediný dochovaný originál Aristotelovho diela, ktoré sa zaoberalo humorom. Sociálnym aspektom tejto teórie je humorné prežívanie inakosti „tých druhých“. Mnohé vtipy založené na tomto princípe sú preto hodnotené ako politicky nekorektné (sexistické, rasistické, homofóbne a pod.) My sa smežeme na Záhorákoch, Američania na Kanadčanoch. *Teória inkongruity* hovorí, že humor zažívame, ak vnímame spojenie dvoch k sebe sa nehodiacich, nezvyčajných častí celku. Inkongruitu nestačí postrehnúť, humorný zážitok sa dostaví až vtedy, keď správne pochopíme, vyriešime, z čoho inkongruita vzniká. Podobne *konfiguračné teórie*, ktoré sa opierajú o Gestalt psychológiu, zdôrazňujú, že zážitok humoru vznikne pri nezvyčajnej konfigurácii elementov, ktorú pochopíme reštruktúraciou poľa a náhlym vhladom (pochopením podstaty – pointy). Sigmund Freud napísal dve diela venované psychológii humoru *Vtip a jeho vzťah k nevedomiu* z r. 1905 a esej *Humor* z r. 1928. V prvej práci sa venoval technikám vtipu, motivácii a sociálnemu kontextu jednotlivých druhov komična. Techniky vtipu sú popisom kognitívnych zdrojov humoru, vznikli analýzou myšlienkových a rečových prostriedkov vtipu. Ide o techniky ako zhustenie a skrátenie, presun, obrátenie príčiny a následku, dvojznačnosť pojmov, objavenie zmyslu v nezmysle, prirovnanie a juxtapozícia a iné. Pod zámermi vtipu rozumie Freud motiváciu ich zdieľania medzi ľuďmi. Rozoznáva vtipy nevinné, založené len na technikách vtipu, a konceptuálne, ktoré umožňujú ventiláciu spoločensky tabuizovaných (agresívnych či sexuálnych) tém.

Veľa psychologických výskumov sa venuje aj súvislostiam humoru s osobnostnými dimenziami (ako sú introverzia-extraverzia, optimizmus-pesimizmus, flexibilita-rigidita) v rámci tzv. *zmyslu pre humor*. Spomeňme aspoň osobnostnú typológiu humoru, s ktorou prišiel americký psychológ Martin. Rozoznáva štyri **osobnostné štýly humoru**, dva adaptívne a dva maladaptívne. K adaptívnym patrí *láskavý a sebaposilňujúci* humorný štýl, k maladaptívnym patrí *agresívny a sebaznevažujúci humor*. Intenzita týchto štyroch štýlov tvorí individuálnu štruktúru zmyslu pre humor a meria ich Martinov dotazník Humor Style Questionnaire (HSQ). S týmto dotazníkom robili naši diplomanti rad výskumov. Zistili okrem iného významnú súvislosť medzi depresiou a sebaznevažujúcim štýlom humoru.

A tým sa dostávame k tomu, prečo sa klinický psychológ vôbec zaoberá humorom. Keď som po skončení štúdia nastúpil na Psychiatrickú kliniku, šéfoval mi prof. Guensberger. Mal osobitý zmysel pre humor a rád dával k lepšiemu židovské anekdoty. Rozlišoval *humor chcený*, keď chceme druhých pobaviť a *humor nechcený*, ktorý proti svojej vôli produkujú mnohí ľudia s psychickými poruchami (vtipy zo psychiatrie tvoria samostatnú kategóriu). Od toho bol krok k myšlienke, či by sa dali vtipy použiť ako istý *diagnostický prostriedok*. Spolu s mojimi kolegami sme zostavili sériu 10 slovných a 10 kreslených vtipov. Podávali sme tento „test“ psychiatrickým pacientom s úlohou, aby

vysvetlili pointu vtipu a ohodnotili na 5-bodovej škále, ako ich ten vtip pobavil. Zistili sme napr. že pacienti so schizofrénnymi psychózami mali problémy, pre svoje poruchy myslenia vtipy pochopiť, resp. vysvetliť pointu, kým depresívni ľudia, vtipy pochopili, len mali zníženú schopnosť ich emočne prežiť (napr. vtipy o ožranoch prežívali ako ľudskú tragédiu, na ktorej sa nedá zabávať). V posledných rokoch sme sa spolu s manželkou Andreou venovali uplatneniu humoru pri liečení psychologickými prostriedkami teda v *psychoterapii*. Humor zlepšuje atmosféru vo vzťahu terapeut - klient. Môže pomôcť klientovi lepšie nahliadnuť do svojich ťažkostí. Uľahčí odreagovanie napätia a úzkosti. Zlepšuje sociálne zručnosti klientov, ich komunikatívnosť a atraktivitu. Samozrejme to vyžaduje správne načasovanie, vhodnú situáciu a vnímavosť klienta. A hlavne humor môže byť terapeutický, ak sa nesmejeme na klientovi, ale spolu s ním.

Na záver to najdôležitejšie. Už Sigmund Freud zaradil humor medzi najzrelšie **obránné mechanizmy** človeka. Teda mechanizmy, ktorými bojujeme proti úzkosti a za zachovanie našej sebaúcty. Osobitné postavenie má židovský humor. Ako napísal Tomáš Janovic „*Múzou židovského humoru je pogrom*“. Židovský humor sa vyvíjal za tisícročia útlaku a prenasledovania. Je esenciou múdrosti nahromadenej toľkým utrpením. Aj psychoterapeut Viktor Frankl, ktorý v koncentráku strávil roky, písal o „lágovom humore“, ktorý jemu a jeho spoluväzňom dodával nádej a pomohol prežiť. A aby sme boli aktuálni, uvedomme si, koľko karikatúr bolo publikovaných v poslednom roku na tému pandémie Covid-19. A ako sme my sami humor používali na zvládnutie obmedzení, ktoré so sebou pandémia priniesla. Prípadne na to, ako ju (ne)zvládali naši politici. Škoda, že publikovanie politického humoru už nie je zakazované, či dokonca trestné, ako to bolo v minulosti. To by len bola sranda!

máj 2021 Anton Heretik, sr.

SOŇA

URIKOVÁ

S CELÉHO SRDCA

Smrť nemusí prinášať zmierenie a večný pokoj.

Určite nie Anne, ktorá na hrobe svojho nedávno zosnulého manžela zažije šok: medzi jej starostlivo vybranými a upravenými dekoráciami sa zjaví nový oranžový veniec v tvare srdca, navyše s lúboštným odkazom pre jej muža.

Anna je prinútená prehodnotiť, čo ukazuje navonok, a čo v sebe dávno hlboko zahrabala.

V časopise Pohrebništvo písali, že farbou roka je fialová. Anna si ho bola kúpiť až v krajskom meste a stál ju tri päťdesiat. Okrem toho sa v ňom písalo o súťaži v kopaní hrobov – ďalej sa nedostala, pretože z takých morbídností jej obracalo žalúdok. Keďže sa považovala za sčítanú, aj po tých dvoch úvodných stranách a prezretí si fotiek lilavých, ametystových a cyklámenových vencov, dobre vedela, že oranžovú príšernosť z nevkusných umelých hrebíčkov priniesol na hrob jej manžela nejaký diletant. Medzi jej trendovými nízkymi aranžmánmi sa týčil vysoký veniec v tvare srdca, omotaný takou nechutnou stuhou, až sa takmer zastavilo to Annine.

Pristúpila bližšie, aby videla na nápis.

„Tak ste ho prišli pozrieť?“ ozvalo sa od hrobu vo vedľajšom rade. Sedela tam starena v blúzke s čipkovaným golierom a vybrala zápalky z kabelky, podobnej tej, ktorú Anna nedávno našla v skrini svojej mamy spolu s inými haraburdami. Manžel sa jej vtedy spýtal, prečo to nevenuje na charitu.

„Ani mne nikto nič nedá zadarmo,“ zopakovala svoju obľúbenú mantru, našuchla si botasky a ukrytá v tme vďaka polnočnému vypínaniu verejného osvetlenia odviezla všetko do veľkokapacitného kontajnera k cintorínu. Kto mohol vtedy vedieť, že tam onedlho povezu jeho? Keby žil, asi by jej povedal, že tú krikľavú ohavnosť predsa dostala zadarmo, tak nad ňou nemusí krčiť nosom. No keby žil, nebolo by hrobu.

Anna žene neodpovedala hneď. V hlave sa jej s vlastnými úvahami zrazili starenine slová a písmenká z nápisu na venci a nedokázala ich od seba dostatočne rýchlo oddeliť. Žene to neprekážalo, žila si svoj svet stareny na dedine, užívala si slnečnú návštevu cintorína a odpoveď sa za tie roky naučila nečakať. Traslavými rukami zapalovala lacné sviečky a pozerala pri tom na vedľajší hrob.

„Ale parádny veniec ste tam doniesla. Sviety jak slniečko medzi tými špinavými trpaslíkmi.“

„Nie sú špinavé, ale fialové s patinou,“ prebrala Annu z letargie urážka. Pozrela ženiným smerom. Starý žulový múrik okolo hrobov jej muža a syna sa rozpadával, písmená na náhrobku vybledli a na holej hline stál gýčový anjel obrastený niečím, čo by Anna ani pri najlepšej vôli nenazvala inak než burinou.

„Jáj, platina, to áno! Chceli mi to kedysi dať do kľbu, ale načo.“

Anna sa nacvičene usmiala polovicou tváre, ktorú z nej žena videla, a znovu prečítala písmená na stuhe.

BUDEM ŤA MILOVAŤ S CELÉHO SRDCA, KÝM NÁS MOJA SMRŤ NESPOJÍ.M.